

Coğrafya DEFTERİM

Şematik Konu Anlatımı
&
Etkinlik Yaprakları

Karekod
Çözümlü

Akıllı Tahta
Uygulamalı

Yazar
Yusuf ÖKSÜZ

10. SINIF COĞRAFYA

EDİTÖR

Turgut MEŞE

YAZAR

Komisyon

Bütün hakları Giriş Yayınlarına aittir.

Yayıncının izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik yollarla ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

1. Baskı: Markaj Yayınları

2. Baskı: Giriş Yayınları

SERTİFİKA NO.

40447

KAPAK TASARIMI

Giriş Yayınları Tasarım Ekibi

SAYFA TASARIMI

Giriş Yayınları Dizgi Ekibi

BASKI VE CİLT

Data Dijital

ANKARA

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 20 33

WhatsApp: 0505 099 24 84

www.girisyayinlari.com

girisyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1: DOĞAL SİSTEMLER

- ▶ DÜNYA'NIN TEKTONİK OLUŞUMU 8
- ▶ JEOLJİK ZAMANLAR 10
- ▶ İÇ KUVVETLER VE İÇ KUVVETLERİN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ 15
- ▶ YER KABUĞUNUN MALZEMESİ: KAYAÇLAR 21
- ▶ TÜRKİYE'DE İÇ KUVVETLER VE İÇ KUVVETLERİN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ 24
- ▶ DIŞ KUVVETLER VE DIŞ KUVVETLERİN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ 33
- ▶ TÜRKİYE'DE DIŞ KUVVETLERİN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ 43
- ▶ TÜRKİYE'NİN ANA YER ŞEKİLLERİ 45
- ▶ YERYÜZÜNDEKİ SULAR 52
- ▶ TÜRKİYE'DEKİ SULAR 59
- ▶ TOPRAK OLUŞUMU VE TOPRAK TİPLERİ 67
- ▶ TÜRKİYE'DE TOPRAK OLUŞUMU VE TOPRAK TİPLERİ 72
- ▶ TÜRKİYE'DE TOPRAK KULLANIMI 73
- ▶ BİTKİ ÖRTÜSÜNÜN SINIFLANDIRILMASI VE DAĞILIŞI 77
- ▶ TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ 82

2. ÜNİTE: BEŞERİ SİSTEMLER

- ▶ NÜFUSUN ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ 88
- ▶ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DÜNYA NÜFUSU 91
- ▶ YERYÜZÜNDE NÜFUS DAĞILIŞI 92
- ▶ NÜFUS PİRAMİTLERİ 94
- ▶ TÜRKİYE NÜFUSUN GELİŞİMİ 100
- ▶ TÜRKİYE NÜFUSUNUN DAĞILIŞI 101
- ▶ TÜRKİYE NÜFUSUNUN ÖZELLİKLERİ 103

- ▶ GÖÇLER VE GÖÇLERİN NEDENLERİ 108
- ▶ TÜRKİYE'DE GÖÇLER 110
- ▶ GÖÇÜN ETKİLERİ 112
- ▶ EKONOMİK ETKİNLİK TÜRLERİ 114
- ▶ EKONOMİK ETKİNLİKLER VE ÜLKELER 115

3. ÜNİTE: BÖLGELER VE ÜLKELER

- ▶ ULUSLARARASI ULAŞIM HATLARI 120

4. ÜNİTE: ÇEVRE VE TOPLUM

- ▶ AFETLERİN NEDENLERİ 130
- ▶ AFETLERİN DAĞILIŞI 133
- ▶ TÜRKİYE'DE AFETLER 134
- ▶ AFETLERDEN KORUNMA 135
- ▶ CEVAP ANAHTARI 136

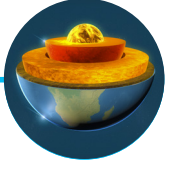
ÜNİTE

DOĞAL SİSTEMLER

- Dış Kuvvetler ve Dış Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri
- Türkiye'de Dış Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri
- Türkiye'nin Ana Yer Şekilleri

- Dünya'nın Tektonik Oluşumu
- Jeolojik Zamanlar
- İç Kuvvetler ve İç Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri
- Yer Kabuğunun Malzemesi: Kayaçlar
- Türkiye'de İç Kuvvetler ve İç Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri

- Yeryüzündeki Sular
- Türkiye'deki Sular
- Türkiye'de Su Kullanımı
- Toprak Oluşumu ve Toprak Tipleri
- Türkiye'de Toprak Oluşumu ve Toprak Tipleri
- Türkiye'de Toprak Kullanımı
- Bitki Örtüsünün Sınıflandırılması ve Dağılışı
- Türkiye'nin Bitki Örtüsü

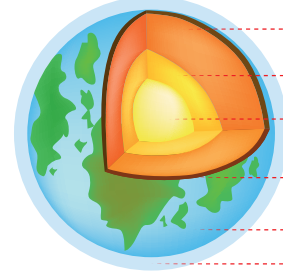

DÜNYA'NIN TEKTONİK OLUŞUMU

1. Yer Kabuğu (Litosfer - Taş Küre)

- ➔ Yerin en üst katmanıdır. Kayaçlardan oluşmaktadır, bundan dolayı **litosfer** veya **taş küre** adı da verilir. Yoğunluğu diğer katmanlara göre azdır.
- ➔ Yer kabuğunun kalınlığı okyanus tabanlarında az, karalarda ise fazladır.
- ➔ Ortalama kalınlığı 35 km kadardır.
- ➔ Sial (Silisyum ve alüminyum - granit kabuk) ve sima (silisyum ve magnezyum - bazaltik kabuk) olmak üzere ikiye ayrılır.
- ➔ **Sial** karaların altında kalın, okyanusların altında incedir. **Sima** ise karaların altında ince, okyanusların altında kalındır.

- ➔ Ateş küre
- ➔ Dış çekirdek
- ➔ İç çekirdek
- ➔ Taş küre
- ➔ Su küre
- ➔ Hava küre

2. Manto (Pirosfer - Ateş Küre)

- ➔ Alt ve üst manto olmak üzere ikiye ayrılır. Yer kabuğunun altından başlayıp yaklaşık 2900 km derinliğe uzanır.
- ➔ Akışkan ve kızgın hâdedir. Yer küre hacminin yaklaşık %84'lük kısmını oluşturur.
- ➔ Yer kabuğunda meydana gelen tektonik kökenli olayların kaynağıdır.

3. Çekirdek (Nife - Ağır Küre)

- ➔ Dış ve iç çekirdek olmak üzere ikiye ayrılır. Yapısında daha çok demir ve nikel bulunduğu için **nife** adını almıştır.
- ➔ Yüksek basınçtan dolayı iç çekirdekteki maddelerin katı olduğu tahmin edilmektedir.
- ➔ Yoğunluğu, sıcaklığı ve kalınlığı en fazla olan katmandır.

NOT

- ➔ Yer kabuğundan derinlere inildikçe sıcaklık, yoğunluk, yer çekimi ve basınç artar. Derinlere inildikçe her 33 m'de sıcaklık 1°C artar.

Levha Tektoniği

- ➔ Yer kabuğunu oluşturan parçaların her birine **levha** denir. Mantodaki konveksiyonel akıntılar, yer kabuğundaki hareketlere neden olur. Bu hareketlere **tektonik hareketler** denir.
- ➔ Yer kabuğu hareketleriyle ilgili birçok teori bulunmaktadır. Bu teorilerin biri kıtaların kayması teorisidir.
- ➔ Bu teoriyi savunan Alfred Wegener'e göre; kıtalar Paleozoik'in ikinci yarısında **Pangea** adı verilen tek bir parça hâlindeydi.
- ➔ Sonradan birbirinden uzaklaştılar, kıtaları oluşturdular, kıtaların arasına su dolarak okyanus ve denizler ortaya çıktı.
- ➔ A. Wegener'in **Kıtaların Kayması Kuramı** 1950 yılında geliştirilerek **Levha Tektoniği Kuramı** adını almıştır.
- ➔ Bu teoriye göre levhaları hareket ettiren güç mantodan gelir. Çekirdeğin sıcaklığından dolayı manto içerisinde erimiş hâlde bulunan maddelerde benzer bir hareket başlar. **Konveksiyonel akımlar** adı verilen bu hareketlerin etkisiyle levhalar hareket eder.
- ➔ Levha hareketleri; yaklaşma, uzaklaşma ya da yanal biçimdedir.
- ➔ Okyanusun yoğunluğu fazla olduğu için kıtasal kabuğun altına dalar.

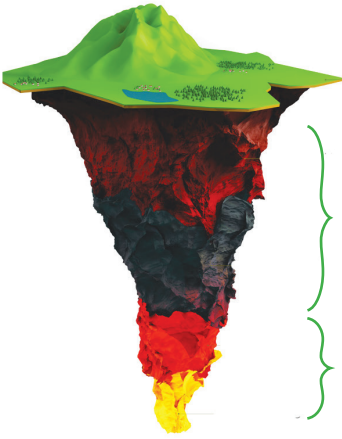

1.

Etkinlik

Dünya'nın Tektonik Oluşumu

Aşağıda Dünya'nın katmanları ile ilgili bazı özellikler verilmiştir. Bu özelliklerin numaralarını ilgili olan katmanın kutusuna yazınız.

Yer Kabuğu

Manto

Çekirdek

- 1 Yoğunluğu ve kalınlığı diğer katmanlardan azdır.
- 2 Dünya'nın toplam hacminin yaklaşık %84'lük kısmını oluşturur.
- 3 Yer kabuğunda meydana gelen tektonik kökenli olayların kaynağıdır.
- 4 Sıcaklığı 6000°C civarındadır.
- 5 Yoğunluğu, kalınlığı ve sıcaklığı en fazla olan katmandır.
- 6 Yüksek oranda demir ve nikelden oluşmaktadır.
- 7 Sial ve sima olmak üzere iki farklı katmandan oluşur.
- 8 Bileşiminde magnezyum ve demir elementleri fazladır.
- 9 Üst kısmına "astenosfer" adı verilir.
- 10 Yanardağdan çıkan lavların bulunduğu katmandır.
- 11 Bileşiminde silisyum ve alüminyum elementleri bulunan kıtasal kabuk yer alır.
- 12 Litosfer ya da taş küre adı da verilir.
- 13 Üzerindeki katmanların basıncı nedeniyle iç kısmının katılaştığı düşünülmektedir.
- 14 Dünya'nın merkezinde bulunan katmandır.
- 15 Ortalama kalınlığı 35 km'dir.

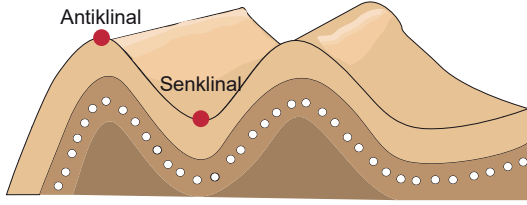

İÇ KUVVETLER VE İÇ KUVVETLERİN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ

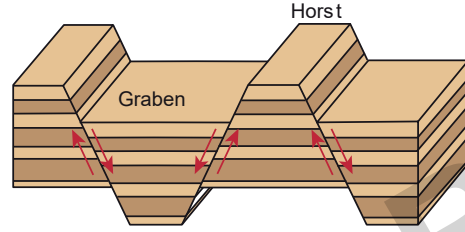
- ➔ Kaynağını yerin iç kısımlarından alan kuvvetlere **iç kuvvetler** denir. Orojenez, epirojenez, depremler ve volkanizma olayları iç kuvvetler içerisinde değerlendirilir. Kaynağını mantodan alırlar.

Orojenez (Dağ Oluşumu)

- ➔ Dış kuvvetlerin aşındırdığı malzemeler deniz ve okyanus tabanlarında birikir. Biriken tortul tabakalar levhalar sıkıştığında ya kıvrılır ya da kırılır.

- ➔ Esnek olan tortul tabakaların kıvrılıp yükselmesiyle **kıvrım dağları** oluşur. Kıvrılan kısımların üstte kalan bölümlerine **antiklinal**, çanaklaşan bölümlerine ise **senklinal** adı verilir.

- ➔ Esnekliğini kaybetmiş tortul tabakalar yan basınçlara uğradıklarında kırılmaya uğrar. Kırılan kısımların yüksekte kalan bölümlerine **horst**, çukurda kalan yerlerine ise **graben** adı verilir.

- ➔ Yeryüzünde ilk kıvrım dağları Prekambriyen'de meydana gelen Huron Kıvrımlarıdır.
 ➔ Senozoyikte meydana gelen Alp - Himalaya kıvrımı, kıvrım dağlarına örnektir.
 ➔ Paleozoyik sonlarına doğru gerçekleşen kıvrım hareketlerine Hersinyen kıvrımları denir.
 ➔ Kırık dağlara örnek olarak Kıyı Ege'deki dağlar, (Kaz, Madra, Yunt, Boz, Aydın ve Menteşe dağları) verilebilir.
 ➔ Kırık dağların olduğu yerlerde deprem, kaplıca ve ılıcalara rastlanır.

Epirojenez (Kıta Oluşumu)

- ➔ Kara kütlelerinin bir bütün olarak yükselmesi ya da alçalmasına **epirojenez** denir.

Alçalma	Yükselme
➔ Dış kuvvetler biriktirme yaparsa, buzullar artarsa, volkanik dağ oluşursa (tuf) gerçekleşir.	➔ Dış kuvvetler aşındırır, ➔ Buzullar erirse yükselme gerçekleşir.

- ➔ Kara yükselince deniz seviyesi geriler, deniz altındaki bazı yerler kara hâline gelir.
 ➔ Kara kütlelerinin ağırlaşıp alçalmasıyla denizin karaya doğru ilerlemesine **transgresyon** denir.
 ➔ Kara kütlelerinin hafifleyip yükselmesiyle deniz seviyesinin geri çekilmesine de **regresyon** denir.

Depremler (Seizma)

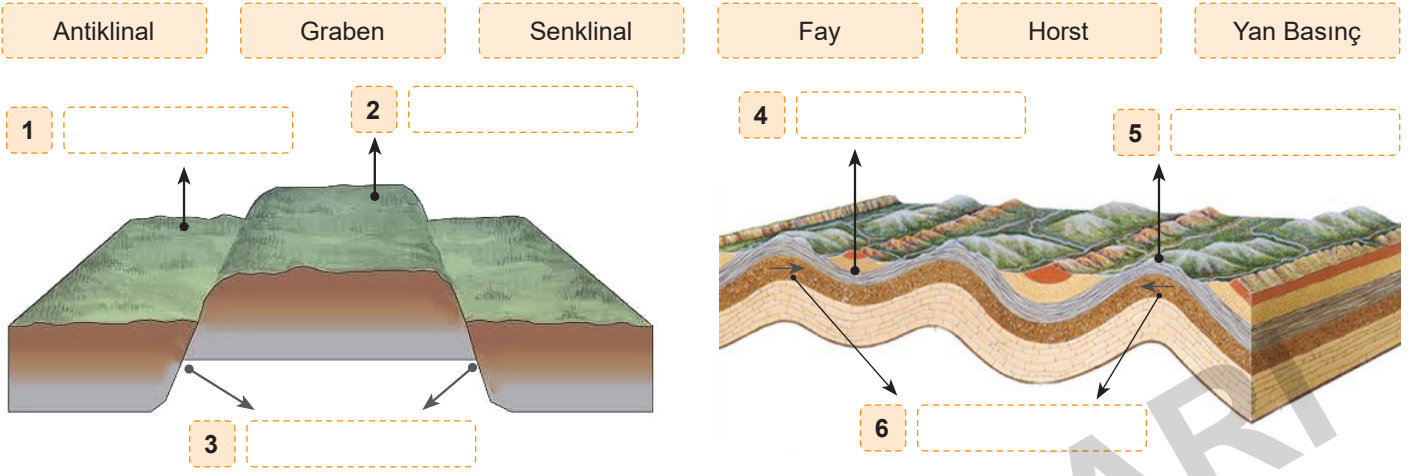
- ➔ Depremler, yer kabuğunda meydana gelen kısa süreli sarsıntılardır.
 ➔ Depremler; çöküntü (karstik arazilerde, maden ocaklarında çökmeler), volkanik (volkanizmanın aktif olduğu yerlerde) ve tektonik (fay hatları - kırılma) olmak üzere 3'e ayrılır.
 ➔ Kırık hatlarına **fay** denir. Faylar, normal, ters ve doğrultu (yanal) atımlı olarak sınıflandırılır.
 ➔ Depremin meydana geldiği yere **iç merkez** (hiposantr), en çok zarar verdiği yere **dış merkez** (episantr), deprem dalgalarına **izoseist**, iç merkez ile dış merkez arasındaki mesafeye **odak derinliği** denir.
 ➔ Deprem dalgaları P (primer), S (sekonder), R (rayleigh) ve L (love) harfleriyle adlandırılır. Dünya'daki deprem alanları; Alp - Himalaya kıvrım kuşağı, Büyük Okyanus çevresi (Ateş Çemberi), Atlas Okyanusu'nun orta kesimleri, Akdeniz ve Hint Okyanusu çevresidir.

5.
Etkinlik

İç Kuvvetler ve İç Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri

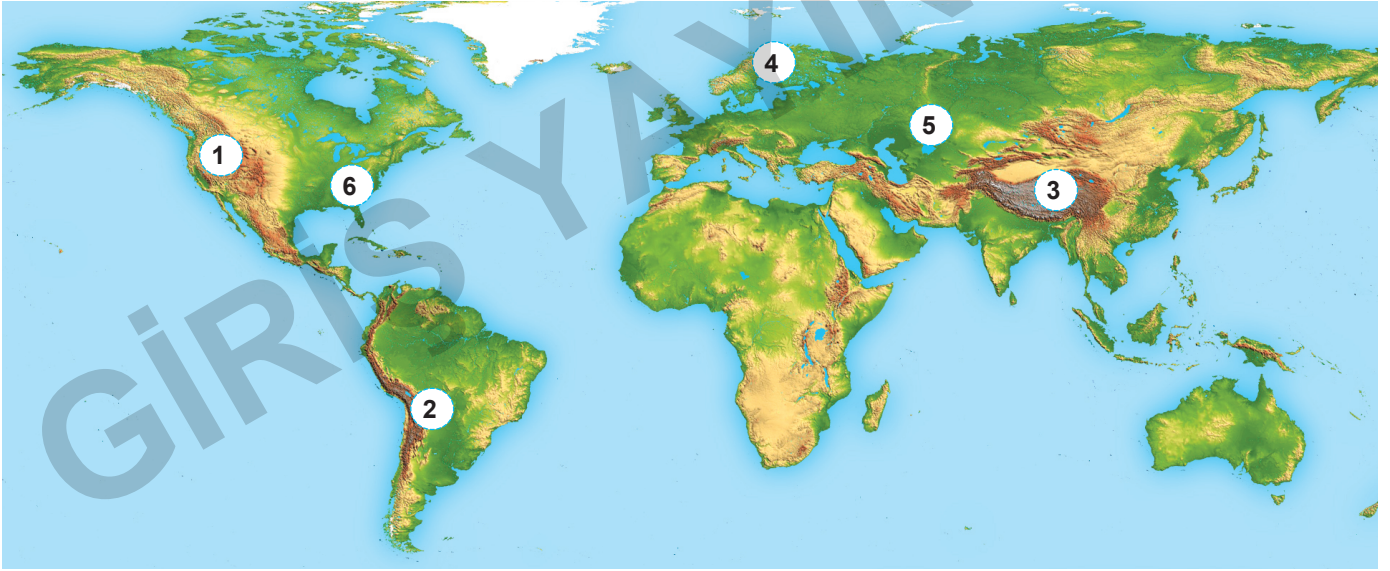
Aşağıda verilen görselde numaralandırılarak gösterilen yerlerin isimlerini yazınız.

6.
Etkinlik

İç Kuvvetler ve İç Kuvvetlerin Oluşturduğu Yer Şekilleri

Aşağıda harita üzerinde numaralandırılarak gösterilen dağların isimlerini ve bu dağların oluşumunda etkili olan orojenezleri verilen kutulara yazınız.

Dağın Adı	Oluşturduğu Orojenez Sistemi
1	
2	
3	
4	
5	
6	

ÜNİTE BEŞERİ SİSTEMLER

- Nüfusun Önemi ve Özellikleri
- Geçmişten Günümüze Dünya Nüfusu
- Yeryüzünde Nüfus Dağılışı
- Nüfus Piramitleri
- Türkiye Nüfusunun Gelişimi
- Türkiye Nüfusunun Dağılışı
- Türkiye Nüfusunun Özellikleri
- Yeryüzünde Göçler
- Türkiye'de Göçler
- Göçün Etkileri
- Ekonomik Etkinlik Türleri
- Ekonomik Etkinlikler ve Ülkeler

GİRİŞ

NÜFUSUN ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ

- ➔ Belirli sınırlar içinde belirli bir zaman diliminde yaşayan insan topluluklarına **nüfus** denir. Belirli sınırlar içerisinde yaşayan insan sayısını belirtmek amacıyla yapılan sayımlara **nüfus sayımı** denir.
- ➔ Dünya'da nüfus durağan değildir. Bazı bölgelerde nüfus artışları meydana gelirken bazı bölgelerde azalmalar gözlenebilmektedir. Nüfus bölgeler arasında farklılık göstermesine rağmen Dünya nüfusu sürekli artmaktadır. Nüfus miktarını belirlemek amacıyla sayımlar yapılmaktadır. Nüfus sayımları nüfus miktarı dışında nüfusun cinsiyet, yaş ve eğitim durumunu, kır ve kentsel nüfus miktarını ve nüfusun mesleklere göre dağılımını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Nüfus sayımları **de facto** ve **de jure** olmak üzere iki yöntemle yapılmaktadır.
- ➔ **De facto** yönteminde nüfus sayımının yapıldığı gün, insanlar hangi yerleşim biriminde bulunuyorsa oranın nüfusu olarak kayıtlara geçmektedir. **De jure** yönteminde insanlar ikamet ettikleri yerin nüfusu olarak kabul edilirler.

Nüfusun Özellikleri

- ➔ Nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılışı, okuryazar oranı, aktif nüfusun çalıştığı iş kollarına göre dağılışı, nüfus artış hızı, nüfusun kır ve kente göre dağılışı nüfusun özelliklerini oluşturur.
- ➔ Nüfusun yaş gruplarına ayrılmasında birçok ölçüt kullanılmaktadır. En yaygın olanı üç ana yaş grubudur. 0 - 14 yaş arası çocuk nüfus, 15 - 64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus, 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus olarak kabul edilmektedir.
- ➔ Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranı fazla, çocuk nüfus oranı azdır. Gelişmekte olan ülkelerde ise yaşlı nüfus oranı az, çocuk nüfus oranı fazladır.
- ➔ Dünya genelinde kadın ve erkek nüfusu birbirine yakındır. Kadınların ortalama yaşam süresi erkeklerden daha uzundur. Bu durum yaşlı nüfus içinde kadın nüfus oranının fazla olmasını sağlamıştır. Göç gönderen ülkelerde kadın nüfus oranı fazladır.
- ➔ Gelişmiş ülkelerde okuryazar oranı yüksek, gelişmemiş ülkelerde ise okuryazar oranı düşüktür.
- ➔ 15 - 64 yaş arası olan nüfusa **çalışma çağındaki nüfus** denir. Gelişmiş ülkelerde hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranı, gelişmemiş ülkelerde ise tarım sektöründe çalışanların oranı fazladır.
- ➔ Gelişmiş ülkelerde nüfusun önemli bir kısmı kentlerde yaşamaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise kırsal kesimde yaşayanların oranı fazladır. Kent nüfusunun en fazla olduğu kıta Kuzey Amerika, en az olduğu kıta Afrika'dır.
- ➔ Yıllık nüfus artışı ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşük, az gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı yüksektir. Az gelişmiş ve geri kalmış ülkelerde nüfus artış hızının yüksek olması bir sorundur.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DÜNYA NÜFUSU

- ➔ Eski çağlardan günümüze doğru dünya nüfusu sürekli artış göstermektedir. Ancak bu artışlar belirli dönemlerde azalırken belirli dönemlerde de kendini katlayarak gerçekleşmiştir.
- ➔ Dünya nüfusu geçmiş dönemlerde üç önemli sıçrama yaparak artmıştır. Dünya nüfusunda ilk artış insanların alet yapması daha sonra ateşi kontrol altına almasıyla gerçekleşmiştir.
- ➔ İnsanların daha iyi beslenmeye başlaması ortalama yaşam süresini uzatmış ve nüfus artış hızı artmıştır.
- ➔ Neolitik Devir'de insanların yerleşik hayata geçip tarımsal etkinliklerde bulunması nüfusun hızlı artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunda en büyük sıçrama **Sanayi İnkılabı** ile gerçekleşmiştir.
- ➔ Modern anlamda ilk nüfus sayımları **İskandinav** ülkelerinde yapılmıştır.
- ➔ 1900'lü yıllarda dünya nüfusunda çok büyük patlama olarak adlandırılacak artışlar yaşanmış ve dünya nüfusu büyük bir artış göstermiştir. Günümüzde 7,7 milyara ulaşan nüfus artmaya devam etmektedir.
- ➔ Yeryüzü; iklim, su kaynakları ve ekonomik etkinlikler bakımından farklı alanlardan oluşmaktadır. Bundan dolayı nüfus yeryüzüne eşit ve dengeli dağılmamıştır. Kıtalara ve ülkelere göre farklılık gösterir. Kıta nüfusları, nüfus artışına bağlı olarak günümüze kadar sürekli artmıştır. Ancak bu artış her zaman aynı oranda olmamıştır.
- ➔ Nüfusun dağılışında hem doğal faktörler hem de beşeri faktörler etkili olmuştur.

1.

Etkinlik

Nüfusun Önemi ve Özellikleri

Aşağıda Hollanda ve Afganistan ile ilgili 2020 yılına ait bazı veriler tabloda gösterilmiştir. Buna göre verilen soruları bilgilere göre cevaplayınız.

AFGANİSTAN	
Nüfusu	38.093 milyon
Yıllık Nüfus Artış Oranı	%2,37
Ortalama Yaşam Süresi	64,83 yıl
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	553 \$
Doğum Oranı	%37,5
Ölüm Oranı	%13,2

HOLLANDA	
Nüfusu	17,44 milyon
Yıllık Nüfus Artış Oranı	%1,1
Ortalama Yaşam Süresi	78,96 yıl
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	59,700 \$
Doğum Oranı	%10,9
Ölüm Oranı	%8,68

Hangi ülkede nüfusun ikiye katlanma süresi daha kısadır?

1

Hangi ülkenin kentleşme oranı daha fazladır?

2

Hangi ülkenin okuryazarlık oranı daha fazla olabilir?

3

Bebek ölüm oranları hangi ülkede daha fazladır?

4

Hangi ülkede iş gücü potansiyeli daha yüksektir?

5

Hangi ülke dışarıya daha çok beyin göçü veriyor olabilir?

6

Hangi ülkede demografik yatırımlar daha fazladır?

7

Hangi ülkede yaşlı bağımlı nüfus daha fazladır?

8

Hangi ülkenin gelişmişlik düzeyi daha fazladır?

9

Hangi ülkede bağımlı nüfus oranı daha fazladır?

10

Nüfus artış hızı en fazla olan ülke hangisidir?

11

Hangi ülkede sağlık hizmetlerinin daha fazla geliştiği söylenebilir?

12

TÜRKİYE NÜFUSUNUN GELİŞİMİ

- ➔ Ülkemiz yaşamaya elverişli olduğu için geçmişten günümüze İlk Çağ'dan itibaren çok sayıda devlete ev sahipliği yapmıştır.
- ➔ Anadolu'da ilk nüfus sayımları Osmanlı Dönemi'nde başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmut Dönemi'nde yapılmıştır. Askeri amaçlı yapılan bu nüfus sayımında sadece erkekler sayılmıştır.
- ➔ Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin nüfusu 13,6 milyondur. Daha sonra 1935 yılında nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımda nüfus 16,1 milyon çıkmıştır.
- ➔ 1935 yılından 1990 yılına kadar geçen sürede her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1990 nüfus sayımından sonra nüfus sayımlarının 10 yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır.
- ➔ 1997 yılında seçmen sayısını belirlemek için nüfus sayımı yapılmıştır. 2007 yılında Türkiye'nin nüfusu 67,8 milyon olarak belirlenmiştir.
- ➔ 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne geçilmiştir. 2021 yılında nüfusumuz 84 milyon 680 bin 273 kişi oldu.
- ➔ Bazı yıllarda nüfus artış hızımız düşük, bazı yıllarda ise fazladır. Türkiye nüfusundaki gelişmeleri üç döneme ayırabiliriz:

Birinci Dönem

1927 ile 1960 yılına kadar geçen süredir. İkinci Dünya Savaşı Dönemi'nde erkek nüfus silah altına alınmıştır. Sağlık hizmetleri gelişmediğinden çeşitli hastalıklar ölümlere sebep olmuştur. Doğurganlık düşmüştür.

İkinci Dönem

1960 ile 1985 yılları arasındadır. Türkiye'nin nüfusu 26,6 milyon artmıştır. 1950 yılından sonra doğurganlık oranı azalmaya başlamıştır. Bu azalma sonraki yıllarda da devam etmiştir.

Üçüncü Dönem

1985 yılından sonrasındadır. Kalkınma hızının artması ve eğitim düzeyinin yükselmesinden dolayı nüfus artış hızı azalmıştır. 2021 yılı Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı binde 12,7'dir.

- ➔ 1945 yılı Türkiye nüfusunun en az olduğu dönemdir. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve erkeklerin önemli bir kısmının silah altına alınmasından dolayı nüfus artış hızı düşmüştür. Nüfus artış hızının en fazla olduğu dönem 1955 ile 1960 yılları arasındadır.
- ➔ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sağlık alanındaki gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi ve savaşın sona ermesinden dolayı nüfus hızla artmıştır. 1939'da Hatay'ın ülkemize katılması ve Balkan ülkelerinden ülkemize yoğun göçlerin olması nüfusumuzu arttırmıştır.

TÜRKİYE NÜFUSUNUN DAĞILIŞI

Doğal Faktörler

İklim Özellikleri

Ülkemizde nüfusun yoğun olduğu yerlerin, genelde kıyı bölgeler olmasında ılıman iklimin büyük etkisi vardır. Kurak ve kışları soğuk geçen yerlerde nüfus daha azdır.

Yer Şekilleri

Ülkemizde yüksek ve engebeli yerlerde nüfus azdır. Doğu Anadolu Bölgesi, Taşeli Platosu ve Mentese Yöresi gibi yerler bunlara örnek verilebilir.

Su Kaynakları

Yerleşim birimlerinin önemli bir kısmı su kaynaklarına yakın yerlerde kurulmuştur. Su kaynakları nüfusun dağılımını etkileyen etmenlerden biridir.

Beşeri Faktörler

Sanayileşme

Türkiye'de sanayileşmenin arttığı yerlerde nüfus yoğunluğu artmıştır. İstanbul, İzmit ve Bursa örnektir.

Tarım

Tarımın geliştiği yerler yoğun nüfusludur. Çukurova, Gediz, Bafra ve Çarşamba ovaları çevresi gibi.

Yer Altı Kaynakları

Madenlerin veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç olduğundan, nüfus fazladır.

Turizm

Ülkemizde Ege ve Akdeniz kıyılarında ve merkezlerinde turizmden dolayı nüfus yoğunlaşmıştır.

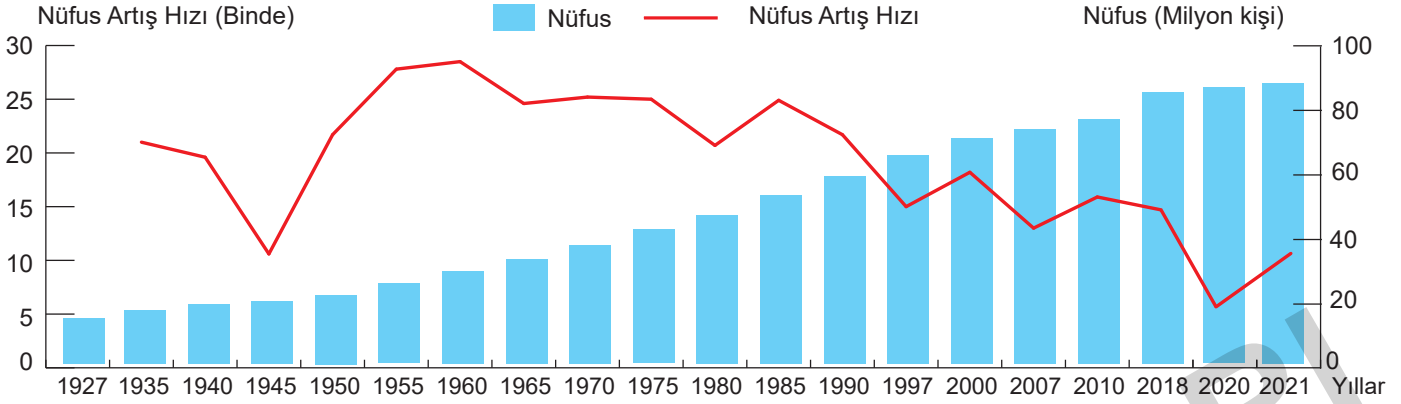
Ulaşım

Ulaşım bakımından kavşakta olan illerde nüfus fazladır. Eskişehir, Ankara, İstanbul ve Kayseri buna örnektir.

15.
Etkinlik

Türkiye Nüfusun Gelişimi

Aşağıdaki grafikte Türkiye'nin yıllara göre nüfusu ve nüfus artış hızı verilmiştir. Buna göre grafikten yararlanarak soruları cevaplayınız.

- 1 Nüfus miktarının en fazla olduğu yıl hangisidir?
- 2 Yıllık nüfus artış hızının en fazla olduğu yıl hangisidir?
- 3 Nüfus miktarının en az olduğu yıl hangisidir?
- 4 Yıllık nüfus artışının en az olduğu yıl hangisidir?
- 5 Nüfus miktarı ile yıllık nüfus artış hızı arasındaki farkın en az olduğu yıl?

16.
Etkinlik

Türkiye Nüfusun Gelişimi

Aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

- 1 **Soru:** Türkiye'de nüfusun yaş gruplarına dağılımında en büyük payı oluşturan yaş grubu hangisidir?
Cevap:
- 2 **Soru:** İlk nüfus sayımı hangi amaç için yapılmıştır?
Cevap:
- 3 **Soru:** İlk nüfus sayımı kim tarafından yaptırılmıştır?
Cevap:
- 4 **Soru:** 2007 yılından itibaren her yıl ülkemizin nüfusunu hangi sistem belirlemektedir?
Cevap:
- 5 **Soru:** Türkiye'de ilk düzenli nüfus sayımı hangi yıl yapılmıştır?
Cevap:

ÜNİTE BÖLGELER VE ÜLKELER

- Uluslararası Ulaşım Hatları

GİRİŞ YAYINLARI

ULUSLARARASI ULAŞIM HATLARI

Ulaşım

- ➔ İnsan veya eşyaların bir yerden başka bir yere taşınmasına **ulaşım** denir. Ulaşım, dünyanın her yerinde aynı düzeyde gelişmiştir. Ulaşım ağlarının sıklığı ve kalitesi bir ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi verir.
- ➔ Gelişmiş ülkelerde ulaşım ağı sık, ulaşım sistemleri çeşitli, hızlı ve konforlu iken az gelişmiş ülkelerde ise ulaşım imkânları ve ulaşım teknolojisi yeterli düzeyde gelişme göstermemiştir.

Kara Yolu Ulaşımı

- ➔ Kara yolları dünyanın en eski ulaşım sistemidir.
- ➔ Kara yolları, deniz ve demir yoluna kıyasla daha pahalıdır.
- ➔ Modern anlamda ilk kara yolu 19. yüzyılda Birleşik Krallık'ta yapılmıştır.
- ➔ Bu dönemde demir yollarının ortaya çıkmasıyla kara yolu gerilemiştir. 20. yüzyılda otomotiv dünyadaki en önemli sektörlerden biri hâline gelmiştir, kara yolları da buna bağlı olarak gelişmiş ve dünyayı saran bir ağ hâline gelmiştir.
- ➔ ABD gerek yol kalitesi gerekse uzunluk bakımından önde gelir. En yoğun kara yolu ise Japonya ve Batı Avrupa ülkelerindedir. Asya'da Çin, Pakistan'ın doğu kesimi ve Güney Hindistan yoğun kara yoluna sahiptir. Asya'da en önemli kavşak Türkiye'dir. Asya ile Avrupa'dan gelen yollar Türkiye'de birbirine bağlanır.

Deniz Yolu Ulaşımı

- ➔ Deniz yolları, kara yollarından sonra gelişme gösteren ve daha çok yük taşımacılığında kullanılan ulaşım ağıdır.
- ➔ Deniz yolu ulaşımının en düşük maliyetli ulaşım sistemi olmasında; tek seferde daha çok yük taşınması, yol yapım ve bakım masraflarının olmaması gibi faktörler etkilidir.
- ➔ İki kara parçası arasında geçit gibi uzanan ve iki su kütesini birleştiren doğal su yollarına **boğaz** denir.
- ➔ İki su kütesini birleştirmek için insan eliyle açılan su yollarına ise **kanal** denir.
- ➔ Uluslararası ticaretle daha çok deniz yolu kullanılmaktadır.

Yeryüzündeki Başlıca Boğaz ve Kanallar

Süveys Kanalı:

- ➔ Sina Yarımadasının batısında yer alan kanal, Akdenizi Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu'na bağlamaktadır.
- ➔ Dünya'da kapakları olmayan en uzun kanaldır.
- ➔ Uzunluğu 163 km olan kanalın en dar yerindeki genişliği 300 metredir.
- ➔ 17 Kasım 1869'da İngiltere tarafından açılan bu su yolu, Avrupa ile Güneydoğu Asya arasındaki ulaşımı kısaltmıştır.

Panama Kanalı:

- ➔ Orta Amerika'da 1915 yılında işletmeye açılan kanal Atlas Okyanusu'nu Büyük Okyanus'a bağlamaktadır. Mühendislik harikası olarak tanımlanan kanal, birbirine bağlı havuz sistemlerinden oluşmaktadır.
- ➔ Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a geçecek olan gemiler, seviyesi yükselebilen havuzları kullanarak Gatun Gölü'ne ulaşmaktadır.
- ➔ Deniz seviyesine göre 28 metre yükseklikte bulunan bu gölü geçtikten sonra, yine aynı sistemle çalışan havuzlarla deniz seviyesine inilmekte ve Büyük Okyanus'a ulaşmaktadır.
- ➔ Dünya ticaretinin bir kısmı bu kanal üzerinden yapılmaktadır. En pahalı kanaldır. Panama Kanalı'nın uzunluğu 77 km'dir.

1.

Etkinlik

Uluslararası Ulaşım Hatları

Aşağıda verilen boşluklara gelmesi gereken kelimeleri başlangıç noktasından itibaren boşluk bırakmadan kutucuklara yerleştiriniz.

İngiltere

Boru Hatları

İpek Yolu

Hava Yolu

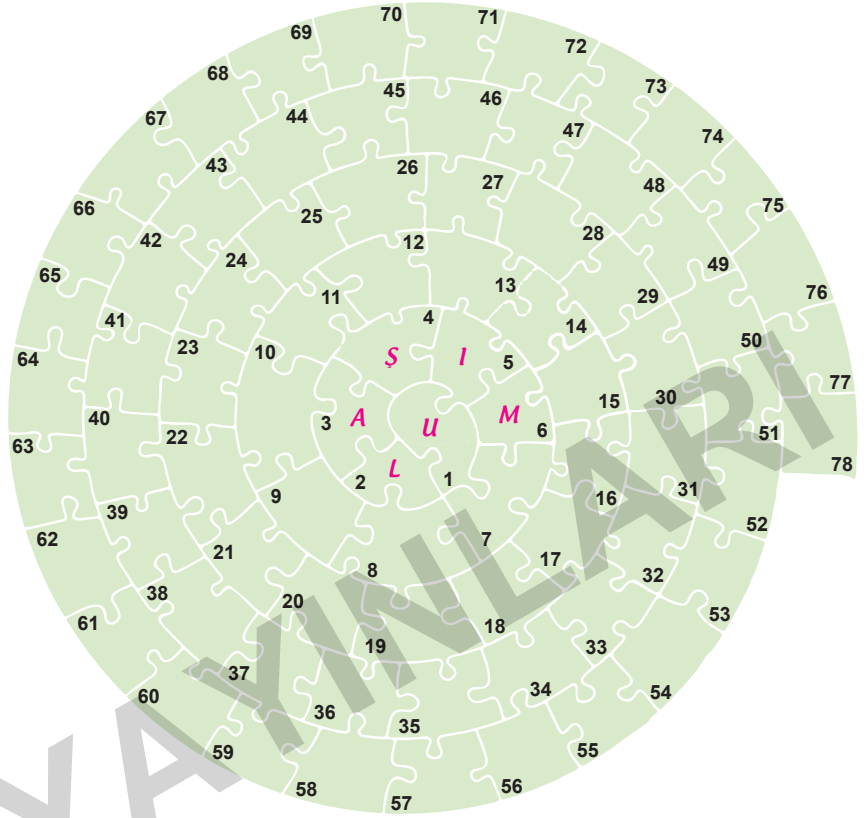
Baharat Yolu

Ulaşım

Kral Yolu

Demir Yolu

Kara Yolu

a	1 - 6	İnsanların ve eşyaların bir yerden başka bir yere taşınmasına <i>ulasım</i> denir.
b	7 - 14	Anadolu'daki ticaret yoluna denir.
c	15 - 22	Çin'den Akdeniz'e ve Karadeniz kıyılarına kadar uzanan ticaret yoluna denir.
d	23 - 33	Hindistan'daki baharatı Akdeniz ve Kızıldeniz kıyılarına kadar ulaştıran ticaret yoluna denir.
e	34 - 42	Sanayi Devrimi sayesinde buhar gücüne dayalı makinelerin çalıştırmasıyla ortaya çıkan ulaşım yolu dur.
f	43 - 51	Demir yolları ilk kez 'de kullanılmıştır.
g	52 - 59	Ulaşım yolları içerisinde en geç başlayan ulaşım dur.
h	60 - 70 sayesinde petrol ve doğal gaz uzak yerlere taşınabilmektedir.
i	71 - 78	Bilinen en eski ulaşım ağı dur.

ÜNİTE ÇEVRE VE TOPLUM

- Afetlerin Nedenleri
- Afetlerin Dağılışı
- Türkiye'de Afetler
- Afetlerden Korunma

GİRİŞ YAYINLARI

AFETLERİN NEDENLERİ

- ➔ **Afet:** İnsanların önlemek için tüm imkânlarını seferber etmesine rağmen engel olamadığı olaylar olarak tanımlanmaktadır.
- ➔ Afetler doğada meydana gelen olaylar sonucunda gerçekleşen **doğal afetler** ve insanların çeşitli faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan **beşeri afetler** olarak ikiye ayrılır.
- ➔ **Başlıca afet türleri şunlardır:**

AFETLERİN DAĞILIŞI

Deprem: Deprem, doğal afetler içerisinde en çok can ve mal kaybına neden olan doğal afet türüdür. Çünkü bu afetin ne zaman olacağını bilmek günümüzde mümkün değildir. Yeryüzünde depremlerin yoğun olarak görüldüğü alanlar üç ana kuşak oluşturur. Bunlar; Pasifik Deprem Kuşağı, Akdeniz Himalaya Deprem Kuşağı ve Atlantik Deprem Kuşağı'dır.

Tsunami: Japonca bir kelime olan tsunami; okyanus ve deniz dibinde meydana gelen deprem, volkanizma ve toprak kaymaları sonucu oluşur. Pasifik ve Hint Okyanusu kıyıları tsunamilerin en çok olduğu alanlardır. Tsunamiden en çok etkilenen ülkelerin başında ise Endonezya, Sri Lanka, Hindistan, Tayland ve Japonya gelir.

Volkanik Faaliyetler: Magmanın yeryüzüne çıkmasına **volkanizma** adı verilir. Volkanik faaliyetler esnasında yeryüzüne katı, sıvı ve gaz halde maddeler çıkar. Geçtikleri yerleri yakıp yıkan ve çok yüksek sıcaklığa sahip olan lavlar, sonuçları itibariyle afete dönüşebilir.

Kütle Hareketleri (Heyelan): Doğadaki çeşitli etkenler ya da insanların faaliyetlerine bağlı olarak yamaç dengesinin bozulması sonucu ortaya çıkar. Heyelanlar eğimin fazla olduğu yerlerde meydana gelmektedir. Kuzey Amerika'daki Kayak Dağları ve Güney Amerika'da And Dağları heyelanın fazla görüldüğü yerlerdir.

Şiddetli Rüzgârlar: Sonuçları itibari ile zaman zaman afetlere yol açabilmektedir. Bu tür afetler değerlendirilirken o yerin coğrafi özellikleri, rüzgârın esme zamanı, hızı ve yönü de birlikte değerlendirilir. Etrafında döne döne hızla ilerleyen bir hava hareketi olan kasırga şiddetli rüzgârlardan biridir.

Sel ve Taşkın Olayları: Ani ve şiddetli yağışlar ile kar erimeleri sonucunda oluşan hızlı akışa sahip sulara **sel** denir. Akarsu akımının artmasıyla taşıdığı su miktarının çevredeki alanlarda göllenmesine de **taşkın** adı verilir. Hindistan, Çin, Bangladeş, Pakitan, Filipinler, Vietnam ve Japonya su baskınlarından en çok etkilenen ülkelerdir.

1.

Etkinlik

Afetlerin Nedenleri

Aşağıda bazı afetlerin isimleri verilmiştir. Bu afetlerin hangi afetler içerisinde yer aldığını ilgili kutulara yazınız.

Kasırga
Erozyon
Yangınlar
Ulaşım Kazaları
Çamur Akıntısı
Tsunami
Salgınlar
Buzlanma
Hava Kirliliği
Savaşlar
Nükleer Santral Kazaları
Volkanik Faaliyetler
Dolu
Yıldırım Düşmesi
Terör Saldırıları
Biyolojik Silahların Kullanımı

Heyelan
Kimyasal Silahların Kullanımı
Orman Yangınları
Hortum
Deprem
Göçler
Maden Kazaları
Böcek İstilaları
Sıcak Hava Dalgası
Aşırı Yağışlar
Kaya Düşmesi
Çığ
Sanayi Kazaları
Taşkınlar
Nükleer Silahların Kullanımı
Sel

1. Jeolojik Afetler

2. Klimatik– Hidrolojik Afetler

3. Biyolojik Afetler

4. Sosyal Afetler

5. Teknolojik Afetler

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İvedik Organize Sanayi 1518 Sok. Matbaacılar Sitesi
Mat-Sit İş Merkezi No.:2/20 Yenimahalle / ANKARA
Telefon: 0 312 384 20 33 Belgegeçer: 0312 342 23 58
WhatsApp: 0505 099 24 84
www.girisyyayinlari.com | girisyayinlari@gmail.com

